

ГІДНІСТЬ. ДЕМОКРАТІЯ. РІЗНОМАНІТНІСТЬ (XXIX ВСЕСВІТНІЙ КОНГРЕС З ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ТА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ)

У липні 2019 р. в місті Люцерн (Швейцарія) відбувся XXIX Всесвітній конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії (IVR), який об'єднав понад 1300 учасників з усіх куточків світу навколо трьох ключових ідей, що вони подібно до трьох вимірів простору роблять поняття людяності об'ємним: гідність (*dignity*), демократія (*democracy*), різноманітність (*diversity*). Як зазначив у своєму вступному слові президент IVR *Мортімер Селлерз*, ці три принципи визначають розвиток юриспруденції протягом останніх декількох століть та її ймовірне майбутнє. Коли ми говоримо про гідність, нам йдеться про повагу та увагу, на які заслуговує будь-яка жива істота і з яких випливають право та справедливість. Демократія являє собою принципи включення, охоплення всіх і недопущення ігнорування жодного. Різноманітність є наслідком цього зобов'язання поваги та включення, багатством краси і досвіду, що робить наше життя вартим того, щоб його прожити. Разом, – резюмував професор Селлерз, – ці прекрасні абстракції породжують право і надають значущості нашому спільному існуванню.

Концепт людської гідності становить осердя сучасних дискусій у світовій філософії права та соціальної філософії, з одного боку, піддаючись потужній критиці та деконструкції, а з другого – здобуваючи нові обґрунтування. Конгрес мав на меті осмислення окремих аспектів цієї ідеї в контексті теорії прав людини, історії відповідного поняття, його змісту, способів обґрунтування, напрямів критики та особливостей вираження в різних культурних контекстах, а також висвітлення інноваційних та суперечливих підходів до гідності, зокрема, концепції гідності тварин і навіть природи в цілому, що її втілено у положенні Конституції Швейцарії, яке гарантує, поряд із захистом людської гідності, захист «гідності живих істот».

У свою чергу, демократія наразі стикається з кількома проблемами – від загроз з боку нових антидемократичних політичних сил до викликів, зумовлених новими формами

* Наталія Іванівна Сатохіна, кандидатка юридичних наук, асистентка кафедри теорії і філософії права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.
Natalia Satokhina, Candidate of Legal Sciences, Assistant at the Department of Theory and Philosophy of Law, Yaroslav Mudryi National Law University.
e-mail: nataliasatokhina@gmail.com

політичного дискурсу, опосередкованими Інтернетом. Ураховуючи це, а також з огляду на давню та специфічну традицію демократії у Швейцарії, демократія стала однією з головних тем Конгресу. Зокрема, увагу було зосереджено на очевидній кризі представницької системи та різних викликах, з якими вона сьогодні стикається, – від популярності до новітніх форм демократії, які стали можливими завдяки початку цифрової доби.

Насамкінець, поняття різноманітності стосується властивого сучасному світу культурного та релігійного плюралізму і питань, які він ставить перед політичною та правовою системами. Плюралізм передбачає різноманітність форм життя, але йдеться водночас і про процеси розрізнення та диференціації, які можуть суперечити принципу рівності та становити виклик для концепції демократичного громадянства: чи сумісні наслідки чимдалі зростаючої глобалізації світу з політикою надання притулку та/або інтеграції, або ж ці виклики свідчать про те, що глобалізація наближається до своїх меж, поступаючись новій «локалізації»?

У цих загальних рамках особливу увагу було спрямовано на дослідження взаємозв'язку гідності, демократії та різноманіття. Чи має людська гідність фундаментальне значення для концептуалізації, легітимації та нормативного структурування демократії й політичної автономії? Чи, навпаки, теорія демократії не потребує ідеї гідності? Чи покладають права людини якісь межі ухваленню рішень більшістю? Як релігійне, культурне та мовне різноманіття може бути включене в демократичні структури? Чи суперечить різноманіття ідеї універсальності прав людини та людської гідності, чи, навпаки, якнайкраще їм відповідає? Чи є певні форми демократії (пряма або представницька, централізована або федеральна) кращими або гіршими з точки зору різноманіття? Ці та інші питання розглядалися з перспективи міжнародного порядку та глобального верховенства права, з урахуванням як тенденції подальшої глобалізації, так і нових форм локалізації.

Протягом п'ятих днів у рамках Конгресу відбулись 8 пленарних лекцій, 151 спеціальний семінар та 28 дискусій у робочих групах.¹ Крім того, було проведено 5 спеціальних заходів: подійна дискусія «Демократія у кризі?», панельна дискусія «Природа міжнародного права», круглий стіл з переможцем книжкової премії IVR Брайаном Таманагою «Реалістична теорія права»,² а також панелі, присвячені Енциклопедії IVR та академічній свободі.

¹ Повний перелік спеціальних семінарів та робочих груп, організованих в рамках Конгресу, включно з матеріалами цих заходів, можна знайти тут: <https://www.ivr2019.org>.

² Див.: Brian Z. Tamanaha, *A Realistic Theory of Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017). Автор, відомий вітчизняному читачу за книгою «Верховенство права. Історія, політика, теорія», у своєму новому дослідженні пропонує теорію права, яка ґрунтується в досвіді та застосовну до різних суспільств. На відміну від теорії природного права та аналітичної юриспруденції, що вони обидві є, на думку Таманаги, занадто вузькими, абстрактними, аісторичними та відірваними від реальності, його власна теорія являє собою цілісне бачення права в суспільстві, що розвивається у зв'язку із соціальними, культурними, економічними, політичними, екологічними та технологічними чинниками. Він відроджує забутий погляд на право, що походить від Монтеск'є і завдяки правовим реалістам зберігається до сьогодення. Книга «Реалістична теорія права» пояснює, чому класичне питання «Що таке право?» ніколи не буде вирішено,

Академічну програму Конгресу відкрила одна з найбільш цитованих авторок сучасної англomовної юриспруденції *Кетрін Еліс МакКіннон* (США) з пленарною лекцією «Гідність: аналіз з точки зору рівності», у якій гідність було осмислено як вимір рівності, а приниження гідності – як фактичну нерівність. Гідність, – стверджує лекторка, – за своєю суттю є егалітарним поняттям і являє собою «субстанцію» рівності. Більшість посягань на гідність є прикладами фактичної нерівності, хоча часто й не розглядаються у такий спосіб суддями та законодавцем, незважаючи на те, що багато форм фактичної нерівності, такі як сексуальне насильство та експлуатація, являють собою драматичне, але нерідко ігнороване, приниження гідності. Як поняття, що використовується у праві в усьому світі, гідність заслуговує на критику, якщо вона абстрагується від контексту нерівності. І навпаки, на думку професорки МакКіннон, концепт гідності слід усіяко підтримати, якщо вона контекстуалізується як аспект фактичної рівності, що відповідає не теоретичному, а практичному погляду на людську гідність.

Зв'язок людської гідності та рівності опинився також у фокусі уваги відомої представниці ісламської феміністичної думки *Азизи аль-Хібрі* (США), яка презентувала в однойменній лекції ісламський погляд на людяність, що становить невід'ємну частину ісламського світогляду. Тему було розкрито з точки зору духовності та філософії з оперттям на ісламські священні тексти та відомості про життя пророка Мухаммада. Професорка аль-Хібрі звертається до двох основоположних віршів Корана. У сурі Аль-Ніса (4:1) Коран чітко говорить, що Бог створив усіх людей з однієї душі, зробив їх чоловіком та жінкою, а з них створив решту людства. У сурі Аль-Худжурат (49:13) додається, що з цих чоловіка й жінки Бог зробив нас націями та племенами, щоб ми познайомились одне з одним, і що найбільш шанованими серед нас в очах Бога є найбільш побожні. Ці дуже ясні й прості твердження становлять фундамент для різноманітного, але спільного світу співпраці, в якому чеснота є найвищою цінністю. Однак світ, у якому ми живемо, не наслідує таку модель. Це стосується, зокрема, й мусульманського світу, в якому чвари останнім часом досягли критичної точки. В основі цих чвар, – стверджує лекторка, – зарозумілість різноманітних ідеологій, які зачумлюють землю. Давні як людство, у найпростішому вигляді продемонстровані ще Каїном, сьогодні вони урізноманітнили відповідно до різноманітності нашого світу. Основними серед них є патріархат, расизм та класицизм. Через аналіз згаданих положень Корану та поняття зарозумілості доповідачка показує, як ці ідеології було або неправильно витлумачено юристами, або неправильно використано політиками для створення пригноблюючої ієрархії, що

та бере під сумнів існування необхідних і універсальних істин про право. Таманага розробляє теорію права як соціального інституту, який набуває різних форм та функцій, простежуючи його розвиток від спільноти мисливців-збирачів до сучасної держави та поза нею. Ця теорія проясняє взаємний вплив права та суспільства, взаємозв'язок права та панування, проблеми багатофункціонального використання права урядом, правового плюралізму, міжнародного права та інші питання юриспруденції, яким зазвичай приділяють недостатньо уваги.

руйнує зв'язки в суспільстві. Натомість професорка аль-Хібрі пропонує ґендерно справедливе тлумачення цих віршів, засноване на класичних засадах права, які вказують сучасному світу шлях до справжньої демократії та поваги людської гідності, а це, у свою чергу, уможливує справедливий і стабільний світ, позбавлений кровопролиття та потрясінь.

Загалом, примітно, що майже у всіх пленарних доповідях так чи інакше йшлося про необхідність пригадати класичні підстави права і прав людини, на позір більше не потрібні останнім, а насправді такі, що тільки й здатні зупинити стрімку втрату смислів у сучасному світі.

Так, австралійсько-британський філософ *Джон Тазіулас* зазначив, що попри існування сьогодні насправді безпрецедентних зовнішніх викликів міжнародному праву прав людини (далі – МППЛ), не менш важливо зосередитись на внутрішніх дефектах цієї доктрини, які він пов'язує із систематичним відхиленням МППЛ від свого справжнього призначення – надання належного вираження та дієвості засадничій для прав людини моралі, наскільки це можливо зробити через медіум індивідуальних юридичних прав, що визнаються за всіма людьми.³ При цьому МППЛ відхиляється від цієї, конститутивної для нього, мети, як мінімум, у два способи: 1) через розмивання різниці між правами людини (яким кореспондують зобов'язання) та універсальними людськими інтересами, або ширше – цінностями (рівень нормативних засад МППЛ), і 2) через некритичний ентузіазм щодо юридизації прав людини (рівень інституціонального втілення норм). Однак найбільш значущі відхилення від мети виникають на третьому рівні, коли йдеться про належну відповідь на порушення МППЛ. У цьому зв'язку на особливу увагу заслуговує використання МППЛ у кампаніях з розширення правових підстав військового втручання та обмеження імунітетів від кримінального переслідування за порушення прав людини. Обидва ці моменти свідчать про ерозію державного суверенітету, частково спричинену зростаючим останніми роками домінуванням МППЛ у сфері міжнародного правопорядку. Відтак, – наголошує доповідач, – права людини сьогодні слід рятувати не лише від ворогів, а й від багатьох їхніх друзів. Зокрема, йдеться про врятування прав людини від деформацій, яких вони зазнають у рамках МППЛ. А вихідним пунктом цієї рятувальної операції є визнання того, що права людини є передовсім моральними стандартами, і що конститутивна мета МППЛ полягає в наданні цим стандартам належного юридичного вираження та дієвості.

Професорка *Неус Торбіско-Касальс* (Італія) запропонувала увазі учасників Конгресу доповідь «Порятунок прав людини: виклики ідентичності та плюралізму в добу глобалізації», в якій окреслила альтернативу мінімалістським підходам до прав людини,

³ Український переклад доповіді Джона Тазіуласа, а також доповідей Неус Торбіско-Касальс, Джона Міхаїла та Ейліс Бітон планується опублікувати в наступних випусках цього журналу. Доповнену версію доповіді професора Тазіуласа англійською див. у: John Tasioulas, "Saving Human Rights from Human Rights Law," *Vanderbilt Journal of Transnational Law* vol. 52 (2019): 1167–207.

що сьогодні стають дедалі впливовішими, оскільки пропонують відповідь на критику прав людини як універсальних стандартів у плюралістичному світі. Загалом такі підходи розглядаються як спроба врятувати проєкт прав людини через звуження фокусу задля забезпечення вищого рівня згоди. Прагнучи захистити права людини від викликів різноманітності та ризику тривіалізації такого, що постійно розширюється, дискурсу прав людини, мінімалістські підходи зосереджуються на виявленні низки природних пріоритетів (загальнолюдських цінностей, що виражають «перекриваючий консенсус», у термінології Ролза), на яких могла б ґрунтуватись міжкультурна толерантність. Проте, – зауважує доповідачка, – якщо МППЛ має сприйматись серйозно та діяти як ефективне обмеження державного суверенітету, амбіції прав людини повинні бути скромнішими.

З метою критичного аналізу мінімалістської позиції з огляду на виклики, що постають перед засадничим для неї наративом прав людини, професорка Торбіско-Касальс зосередилась на напрузі, що виникає між традиційною прихильністю універсальності – з одного боку, та претензіями на ідентичність і необхідністю врахування маргіналізованих етнокультурних груп – з другого. На думку доповідачки, нормативний підхід до прав людини у добу глобалізації повинен не просто наполягати на обмеженні державного суверенітету, а охоплювати концепцію політичного членства у «глобальній спільноті». На противагу «вузькій» моделі прав, така позиція дозволяє протистояти сприйняттю проєкту прав людини як упередженого неоколоніалістського західного конструкта, позаяк передбачає визнання різноманітності та гарантування включення всіх у глобальні інституції, залучені до багатопланового обґрунтування прав людини. Інакше кажучи, проблема полягає не в тому, що сфера прав людини занадто розширена, а в тому, що систематичне виключення когось з цього простору позбавляє права людини нормативної сили. МППЛ навряд чи сприятиме позитивним змінам, якщо воно не буде зважати на окремі групи людей, які постійно ігноруються законодавцем. Отже, необхідно переосмислити права людини та підтвердити прихильність розширенню, а не обмеженню простору, в якому люди можуть формувати свої прагнення.

Пленарну лекцію професора Джона Міхаїла (США) «Природне право, когнітивна наука та права людини» було присвячено реабілітації теорії природного права як підстави прав людини. Класичне обґрунтування природного права полягає в тому, що певні основні морально-правові принципи викарбувані у свідомості людини як своєрідний вроджений інстинкт. Подібним чином упродовж багатьох століть правознавці та юристи-практики вбачали граничну підставу *jus gentium*, природної справедливості, різниці між *mala in se* та *mala prohibita* у моральному почутті, або сумлінні, яке «природа зробила універсальним для всього виду». Виходячи з цього, вони вважали певні дії та інститути за своєю суттю неправильними, або несправедливими, а отже, такими, що порушують права людини. Позитивісти, як-от Бентам, Остін, Холмс, Кельзен, спрямували проти цих ідей потужну критику, дуже часто, однак, перекручуючи їх або зображуючи в карикатурному вигляді. Останнім часом науки про свідомість, мозок та

поведінку почали реабілітувати ідею про те, що принаймні деякі моральні норми та основні інтуїції, на яких вони ґрунтуються, можуть бути універсальними та вродженими. У своїй лекції професор Міхаїл окреслив цю нову царину досліджень і пояснив, як вона підтримує одну зі сторін у традиційних дебатах між школою природного права та юридичним позитивізмом. Він стверджує, що найкраще розуміння прав людини не заперечує існування культурного різноманіття, а зосереджується на тому, які обмеження цього різноманіття є важливими.

Професор *Йошикі Вакамуцу* (Японія) у лекції «Різноманітність: важливість і релевантність» зауважив, що попри визнання важливості різноманітності, ми далеко не завжди маємо чітке розуміння її значення та цінності. Відповідно до поширеного уявлення, ми можемо збільшити різноманітність певної множини (назвемо її множиною S), додавши до неї новий, відмінний від наявних, елемент ($S \cup \{t\}$). Однак перш ніж збільшити різноманітність множини, ми повинні перевірити, чи буде більш різноманітна множина більш цінною. Звичайно, якщо доданий елемент (t) кращий за всі інші елементи S ($t > \forall x \in S$), новий набір ($S \cup \{t\}$) є кращим, ніж вихідний набір S . Однак цей випадок не свідчить про цінність різноманітності, оскільки збільшення цінності, спричинене додаванням, цілком можна пояснити цінністю доданого елемента t , а зовсім не цінністю різноманітності як такої. Щоб підкреслити важливість різноманітності, ми повинні розглянути випадок додавання найгіршого елемента v ($v < \forall x \in S$) до S . Чи додавання найгіршого елемента v до S робить нову множину ($S \cup \{v\}$) кращою за оригінальну множину S ? У своєму есеї «Про свободу» Джон Стюарт Мілль, який рішуче захищає різноманітність, стверджує, що це так: «розмаїття являє собою благо, навіть незважаючи на те, що <...> воно може завдавати й певної шкоди».⁴ Професор Вакамуцу розмірковує над цією загадковою тезою Мілля та пояснює, як додавання найгіршого варіанта може збільшити цінність множини, або, цитуючи Мілля, «корисність у найширшому розумінні, базовану на вічних інтересах людини як прогресивної істоти». Думка про те, що додавання до множини найгіршого варіанта може збільшити її цінність, може бентежити. Однак ця плутанина зумовлена припущенням, що наші вподобання з часом не змінюватимуться. Проте насправді ми є «прогресивними» істотами, а тому часто змінюємо свої вподобання та змінюємось самі. Відтак, – зауважує доповідач, – різноманітність є особливо актуальною, коли ми не впевнені у своїх майбутніх уподобаннях. У цьому випадку ми можемо виправдати визнання та підтримку різних типів елементів з огляду на наші майбутні потреби. Тому різноманітність важлива, навіть якщо ми зараз і не вважаємо певні відмінності цінними.

Переможець премії IVR для молодих вчених *Ейлід Бітон* (США) виступила з доповіддю «Заміна стану переслідування біженством», у якій запропонувала переглянути умови надання статусу біженця, передбачені Конвенцією про статус біженців 1951 р.: 1) перебування за межами країни своєї громадянської належності та 2) обґрунтовані

⁴ Тут і далі українськомовний текст наведено за перекладом Євгена Мірошниченка: Джон Стюарт Мілль, *Про свободу* (Київ: Основи, 2001).

побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів. Зокрема, було детально проаналізовано другу вимогу на тлі припущення, що першу має бути знято. Розглянувши аргументи як захисників Конвенції, так і її критиків, авторка зрештою дійшла висновку, що умова переслідування необґрунтовано звужує ідею біженства, позбавляючи захисту деяких осіб, права яких не можуть бути захищені в інший спосіб, крім надання їм статусу біженця. На думку пані Бітон, наразі украї необхідно усунути ці прогалини в захисті, а тому умову переслідування слід замінити чимось ширшим. Таке альтернативне визначення біженства має задовольняти три вимоги: 1) воно повинно усувати прогалини в захисті; 2) його запровадження повинно бути можливим у такому світі, як наш, і 3) воно повинно поважати той факт, що біженство є вочевидь політичним засобом захисту.

Завершила програму пленарних заходів панельна дискусія «Людська гідність: виклики, суперечності та сподівання» за участю *Хайнера Білефельдта* (Німеччина), *Пітера Шабера* (Швейцарія) та *Симони Цурбухен* (Швейцарія) – трьох філософів, які займаються проблемою людської гідності та прав людини в різних контекстах. Поділяючи думку про важливість ідеї гідності людини в морально-правовому дискурсі, учасники дискусії пропонують різні точки зору на значення людської гідності та її вплив на право і суспільство. Для того, щоб виявити сильні та слабкі сторони позицій дискутантів, їм було запропоновано висловитись з приводу основних викликів, з якими людська гідність стикається зараз і з якими може зіткнутись у майбутньому. Пітер Шабер наголосив на проблемі обґрунтування людської гідності: з одного боку, ми зазвичай сприймаємо як належне розуміння гідності як гідності людини, а водночас надзвичайно складно сформулювати концепцію гідності, яку можна було б приписати усім людям. Проте, – запитує професор Шабер, – чи є це дійсно серйозною проблемою для теорії гідності? У свою чергу, професорка Цурбухен розглядала виклики людській гідності з боку постгуманізму: за умови серйозного ставлення до критики людської винятковості, що пропагується екологічною філософією, а також феміністичними та постколоніальними дослідженнями, чи можливо й досі захищати особливий статус або цінність людини? Що ми розуміємо під «нашою спільною людяністю», і що це означає для не-людських істот (тварин, постлюдей тощо)? На завершення дискусії Хайнер Білефельдт висловив критичне ставлення до сучасних тенденцій обґрунтування людської гідності виходячи з індивідуальних вмінь, здібностей або вчинків. На думку професора Білефельдта, з огляду на основоположне значення людської гідності для будь-якої людської взаємодії, її слід однаково визнати за «всіма членами людської сім'ї» (Загальна декларація прав людини). Хоча сфера моральної відповідальності наразі охоплює й турботу про не-людських живих істот, нести цю відповідальність можуть тільки люди. Якщо розуміти людську гідність як статус, що його ми поважаємо в людях як адресатах моральної відповідальності, поширювати поняття гідності на не-людських істот украї небезпечно.

Україну на Конгресі було представлено харківською школою філософії права – Сергієм Максимовим, Наталією Сатохіною та Олексієм Стовбою, які презентували доповіді «Досвід людської гідності», «Досвід права і досвід безправ'я: герменевтична перспектива» та «Досвід правовий і досвід юридичний» у рамках організованого ними спеціального семінару «Досвід права». Ініціатива харків'ян об'єднала 18 учасників з 8 країн, які запропонували власне бачення правового досвіду з різних епістемологічних перспектив – від неокантіанства та психологічної теорії права до феноменологічної герменевтики й постмодернізму. Чотири тематичні панелі стосувались різних вимірів правового досвіду – загальної феноменології права і безправ'я, психологічних аспектів досвіду нормативності та дійсності права, правових смислів взаємного визнання та відповідальності, пам'яті й забуття, відновлювальної справедливості та правосуддя перехідного періоду. Попри розмаїття візій правового досвіду, спільна інтенція полягала у прагненні переосмислити основне питання філософії права та розглядати право не як об'єкт пізнання або технічного панування, а як те, що відбувається з нами.⁵ Зокрема, й ідея людської гідності – осердя сучасних політико-правових дискусій – наразі переживає кризу обґрунтування й потребує переосмислення передовсім не з точки зору норм та інституцій, а з перспективи людського досвіду.

© Н. Сатохіна, 2019

Bibliography

- Dignity. Democracy. Diversity. XXIX IVR World Congress. <https://www.ivr2019.org>.
- Mill, John Stuart. *On Liberty*. Translated by Yevhen Miroshnychenko. Kyiv: Osnovy, 2001 (in Ukrainian).
- Tamanaha, Brian Z. *A Realistic Theory of Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- Tasioulas, John. "Saving Human Rights from Human Rights Law." *Vanderbilt Journal of Transnational Law* vol. 52 (2019): 1167–207.
- The Experience of Law. Collection of Articles and Essays*, eds. Oleksiy Stovba and Natalia Satokhina. Kharkiv: Publisher Oleg Miroshnychenko, 2019.
- XXIX World Congress of the International Association for Philosophy of Law & Social Philosophy. Dignity. Democracy. Diversity*. Lucerne, Switzerland. 7–12 July 2019. Lucerne, 2019.

Наталія Сатохіна. Гідність. Демократія. Різноманітність (XXIX Всесвітній конгрес з філософії права та соціальної філософії)

Анотація. Огляд XXIX Всесвітнього конгресу Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії «Гідність. Демократія. Різноманітність», що відбувся у липні 2019 року в місті Люцерн (Швейцарія), містить інформацію про тему Конгресу та його академічну

⁵ Матеріали семінару видані як збірка статей та есеїв: *The Experience of Law. Collection of Articles and Essays*, eds. Oleksiy Stovba and Natalia Satokhina (Kharkiv: Publisher Oleg Miroshnychenko, 2019). Окремі статті опубліковані також у цьому журналі: Алексей Стовба, "(И)спытать право: опыт правовой и юридической," *Філософія права і загальна теорія права* 1 (2019): 41–56, <https://doi.org/10.21564/2227-7153.2019.1.186441>; Наталья Сатохіна, "Опыт права и опыт бесправия: герменевтическая перспектива," *Філософія права і загальна теорія права* 1 (2019): 57–70, <https://doi.org/10.21564/2227-7153.2019.1.186444>.

програму, включно з основними тезами пленарних лекцій, тематикою панельних заходів та оглядом спеціального семінару «Досвід права». Три концепти, навколо яких розгортаються ключові дискусії в сучасній філософії права та соціальній філософії, розглядаються у їх суперечливому взаємозв'язку в контексті викликів сьогодення.

Ключові слова: XXIX Всесвітній конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії; гідність; демократія; різноманітність; права людини.

Наталья Сатохина. Достоинство. Демократия. Разнообразие (XXIX Всемирный конгресс по философии права и социальной философии)

Аннотация. Обзор XXIX Всемирного конгресса Международной ассоциации философии права и социальной философии «Достоинство. Демократия. Разнообразие», который проходил в июле 2019 года в городе Люцерн (Швейцария), содержит информацию о теме Конгресса и его академической программе, включая основные тезисы пленарных лекций, тематику панельных мероприятий и обзор специального семинара «Опыт права». Три концепта, вокруг которых разворачиваются ключевые дискуссии в современной философии права и социальной философии, рассматриваются в их противоречивой взаимосвязи в контексте вызовов нашего времени.

Ключевые слова: XXIX Всемирный конгресс Международной ассоциации философии права и социальной философии; достоинство; демократия; многообразие; права человека.

Natalia Satokhina. Dignity. Democracy. Diversity (XXIX World Congress on Philosophy of Law and Social Philosophy)

Abstract. Review of the XXIX World Congress of the International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy “Dignity. Democracy. Diversity”, which was held in July 2019 in Lucerne (Switzerland), contains information on the lead theme of the Congress and its academic program, including the main theses of plenary lectures (“Dignity: An Equality Analysis” by Catharine A. MacKinnon, “Human Rights Overreach” by John Tasioulas, “The Islamic View of Humanity” by Azizah Y. al-Hibri, “Replacing the Persecution Condition for Refugeehood” (IVR Young Scholar Prize Lecture) by Eilidh Beaton, “Rescuing Human Rights: Challenges of Identity and Pluralism in an Age of Globalisation” by Neus Torbisco-Casals, “Natural Law, Cognitive Science and Human Rights” by John Mikhail, “Diversity: Importance and Relevance” by Yoshiki Wakamatsu, “Human Dignity: Challenges, Controversies and Promise” by Heiner Bielefeldt, Peter Schaber and Simone Zurbuchen), the themes of panel events, and an overview of the special workshop “Experience of Law”.

The Congress has brought together over 1,300 participants from all over the world around three key ideas that, like the three dimensions of space, make the concept of humanity voluminous: dignity, democracy, diversity. Three concepts around which key discussions unfold in modern philosophy of law and social philosophy were considered in their contradictory interconnection in the context of the major challenges that they currently face, and may face in the future – from populist ideologies promoting inequality to radical environmentalism and posthumanism.

Keywords: XXIX World Congress of the International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy; dignity; democracy; diversity; human rights.

Одержано / Received 05.10.2019